

HET WESTELIJK FRONT 1914 - 1918

Ieper, Somme, Marne,
Verdun en andere slagvelden
van de Eerste Wereldoorlog in beeld

Stephen Bull

Pagina 1: *Het Duitse oorlogskerkhof in Langemark.*

Pagina 2-3: *Korenveld met klaprozen op het slagveld bij Ovillers langs de Somme.*

Rechts: *Het Britse oorlogskerkhof Cabaret Rouge dankt zijn naam aan een café dat hier vlakbij stond. Het kerkhof is al in maart 1916 geopend. Er liggen 7655 gesneuvelde soldaten, van wie er bijna 4500 niet geïdentificeerd zijn.*

INHOUD

Inleiding	6
1 Brave Little Belgium	30
2 De Eerste en Tweede Slag bij Ieper	50
3 De Derde Slag bij Ieper	70
4 Frans Vlaanderen en Artois	90
5 Verdun en de Vogezen	112
6 De Somme, 1916	132
7 Het Amerikaanse Expeditieleger	154
8 Het laatste jaar: Cambrai en de groene velden daarachter	174
Bibliografie	190
Register	192

HOOFDSTUK 1

BRAVE LITTLE BELGIUM

Soldaten van het 4th Battalion, East Lancashire Regiment in de loopgraven bij Nieuwpoort, september 1917. Let op het gebruik van een spiegel als eenvoudige periscoop om op die manier het terrein te verkennen. Na de 'race naar de zee' in 1914 reikte het front tot aan Nieuwpoort aan de kust van West-Vlaanderen. Na de mislukte Duitse poging om bij het nabijgelegen Ramskapelle door te breken kwam de frontlinie vast te liggen. Tegenwoordig liggen in deze omgeving verscheidene oorlogsmonumenten, zoals het IJzermonument, een monument voor koning Albert I en een Brits monument voor de vermisten van de slag om Antwerpen in oktober 1914.

Rechts: Het Belgische oorlogsmonument in Poperinge. In 1914 bestond het Belgische leger uit zeven velddivisies en 65.000 man op de forten. Daarmee was het groter dan het British Expeditionary Force. Het aantal gesneuvelde soldaten aan Belgische zijde in 1914–1918 ligt op 58.000.

Onder rechts: Leuven, met zijn vele middeleeuwse huizen, werd in 1914 zwaar getroffen. Onder meer de beroemde bibliotheek ging in vlammen op. Hoewel veel onvervangbare boeken verloren waren gegaan werd de bibliotheek na de oorlog weer opgebouwd en gevuld met steun van onder meer de VS en Groot-Brittannië. Afgebrande huizen werden herbouwd en voorzien van een gevelsteen met het jaartal 1914, een brandende toorts en een Duitse bajonet.

Onder: Het graf van soldaat John Parr van het Middlesex Regiment op de militaire begraafplaats Saint-Symphorien iets ten oosten van Bergen (Mons). Parr was waarschijnlijk het eerste slachtoffer aan Britse zijde. Hij ging op 21 augustus 1914 per fiets op verkenning, maar keerde niet terug. Parr nam dienst terwijl hij eigenlijk nog te jong was; toen hij stierf, was hij 16. Omdat bij Bergen het eerste Britse slachtoffer viel, is Saint-Symphorien, waar overigens ook Duitsers liggen begraven, voor de Britten een belangrijke plek.

Wie in 1914 aan oorlog dacht, zag in de eerste plaats een conflict ergens in Oost-Europa. In 1912 en 1913 was er strijd geleverd op de Balkan en toen op 28 juni 1914 de Oostenrijkse aartshertog Frans Ferdinand in Sarajevo werd vermoord, richtte de aandacht zich vooral op de betrekkingen tussen Oostenrijk-Hongarije en Servië. Ook na de gedeeltelijke mobilisatie van Rusland en de blanco cheque van onvoorwaardelijke steun die de Duitse keizer Wilhelm II aan Oostenrijk uitschreef, dachten velen nog dat een oorlog zich zou afspelen in Servië en aan de grenzen van Russisch Polen. Maar door een web aan allianties, diplomatieke mislukkingen, de mogelijkheid van een oorlog volgens ‘dienstregeling’ door massaal treinen in te zetten en een weinig flexibele planning liep alles anders. Op 1 augustus ging zowel Frankrijk als Duitsland over op een algemene mobilisatie.

De inval in België op 4 augustus was ingegeven door de inschatting dat als Duitsland niet ingesloten wilde worden door de landen van de Entente (Frankrijk, Engeland en Rusland) het een eerste beslissende slag moest slaan. Omdat Rusland enorm groot was en het in stelling brengen van het leger waarschijnlijk lange tijd zou duren, moest Duitsland zijn omvangrijke strijdmacht eerst in het westen inzetten en Frankrijk verslaan ‘voordat de herfstbladeren zouden vallen’. Daardoor zou een oorlog op twee fronten voorkomen kunnen worden en konden Duitsland en zijn partner Oostenrijk-Hongarije in een later stadium met Rusland afrekenen. Het originele plan, enkele jaren voor de oorlog uitgedokterd door generaal Alfred von Schlieffen, was gewaagd en volgens de beste tradities van de Duitse Generale Staf op papier briljant, maar bevatte foute inschattingen en aannames die uiteindelijk tot het mislukken ervan zouden leiden.

Cruciaal in het plan was de pessimistische notie dat in geval van oorlog Frankrijk en Rusland nooit diplomatiek gescheiden zouden kunnen worden. Ook gaf het geen ruimte aan de hoop dat andere landen, zoals Groot-Brittannië, het Ottomaanse rijk of Italië – het laatste een fictieve partner – konden worden omgekocht of gepaaid voordat ze door de crisis

Onder: Een indruk van de loopgraven in het geïnundeerde terrein van West-Vlaanderen. Vanwege de zompige grond is deze Duitse loopgraaf niet diep uitgegraven en is er een muur van zandzakken gebouwd. Zulke constructies boden weliswaar bescherming, maar lagen zichtbaar in het landschap. Door dwarsmuurtjes en scherpe bochten is de loopgraaf verdeeld in secties, zodat een inslag slechts een klein deel aantast.

getest zouden worden. Het Schlieffenplan ging van het slechtste uit, en zou ook het slechtste voortbrengen. Een sociaal onhandige keizer, zijn diplomaten en de uitbreiding van de Duitse vloot – een uitdaging voor de Britten – maakten het voor het leger allemaal niet eenvoudiger. Het schema was niet flexibel omdat het geen scenario bevatte voor een beperkte oorlog in het oosten, of door alleen Oostenrijk-Hongarije. Op deze manier kon Frankrijk niet als agressor worden afgeschilderd, wat de Britten, en uiteindelijk de Verenigde Staten, geen voorwendsel voor actie gegeven zou hebben. Ook technisch en tactisch bevatte het plan onzekerheden. Von Schlieffen wees er nadrukkelijk op dat de ‘rechte hoek’ om Parijs te omsingelen zo sterk mogelijk moest zijn. Hoewel de latere Duitse chef van de generale staf, Helmuth von Moltke, van deze noodzaak overtuigd was, knoeide hij met de details.

Door de enorme omvang van de troepen, de verbeteringen in de wapens en het relatieve gebrek aan spoorwegen en goede wegen zou het echter nooit mogelijk zijn om vier of meer legers de Rijn over te zetten naar Noord-Frankrijk zonder de Nederlandse of Belgische grens over te steken. In Moltkes uiteindelijke plan zou Nederland ontzien worden, maar zouden de Duitsers wel door België trekken. De Duitsers namen aan dat de Belgen de Duitsers vrije doortocht zouden verlenen, of hooguit formeel verzet. In negatief opzicht zadelde de doortocht door België ook Groot-Britannië met een probleem op. Volgens het verdrag van 1839, dat de afscheiding van het Koninkrijk der Verenigde Nederlanden en de onafhankelijkheid van België regelde, garandeerden Groot-Britannië en Pruisen de neutraliteit van het land. Ook Frankrijk had dit verdrag ondertekend. Londen kon dus ingrijpen als de neutraliteit geschonden zou worden. Tegelijk kon het zijn historische belang dienen – het beschermen van de kusten van het Kanaal – en zijn verplichtingen jegens Frankrijk en Rusland nakomen. Wat aanvankelijk vaag en voorwaardelijk was geweest, was nu duidelijk: het bescheiden Britse Expeditieleger onder bevel van veldmaarschalk John French zou naar het vasteland gestuurd worden om de linkerflank van de Franse strijdkrachten te ondersteunen in de bescherming van België. Dat Engeland zou ingrijpen op basis van een

‘vodje papier’ – zoals kanselier Bethmann-Hollweg het verdrag uit 1839 hadden genoemd – hadden de Duitsers niet verwacht.

Toen de Duitse troepen op 4 augustus de Belgische grens overstaken, reageerden de Fransen onmiddellijk door op basis van hun eigen, noodlottige Plan XVII verder zuidwaarts een inval in het toen nog Duitse Elzas-Lotharingen te doen. Aan Duitse zijde waren in het westen meer dan anderhalf miljoen man op de been, verdeeld over zeven legers; niet veel later zouden de gezamenlijke Franse, Britse en Belgische troepen een vrijwel gelijke omvang bereiken. De Duitsers verwachtten snel door België te kunnen trekken, maar stutten bij Luik al op zwaar verzet. Pas nadat superzwaar artillerievuur was ingezet konden de forten rond de stad worden ingenomen. Gevechten rond Namen gaven hetzelfde beeld te zien. Ondanks dit oponthoud trokken de Duitsers gestaag op door België, terwijl de Franse opmars ten zuiden van Metz mislukte (‘tactisch faalde’, zoals later omschreven). Aan Belgische zijde waren de verliezen groot: de soldaten waren niet opgewassen tegen modern snelvuurartillerie, machinegeweren en magazijnwapens.

Terwijl het Belgische leger tijd probeerde te rekken stak het Britse expeditieleger (British Expeditionary Force, BEF) het Kanaal over. Het kwam op 20 augustus in Maubeuge aan de Frans-Belgische grens aan; op dezelfde dag viel Brussel in handen van het Eerste Leger onder bevel van generaal Alexander von Kluck. De eerste Britse confrontatie met de Duitsers vond plaats op 22 augustus, toen cavaleriepatrouilles elkaar ten oosten van Bergen (Mons) ontmoetten. Op 23 augustus vond het eerste grootschalige gevecht plaats. Zoals een Britse officier het uitdrukte streden de Britten met ‘karakteristieke hardnekkigheid’. De Duitsers rukten op maar werden geconfronteerd met snelvuur en machinegeweren en leden zware verliezen. Niettemin liep het zwakkere BEF het gevaar omsingeld en overweldigd te worden. John French gaf bevel tot de terugtocht. Volgens een officieel Duits verslag: ‘Een beslissing die niet nodig leek. Alleen de omtrekkende beweging van onze troepen had dat nodig gemaakt.’ Om dat te voorkomen begon het Expeditieleger aan een uitputtende en gevaarlijke terugtocht uit Bergen. Drie dagen later waren de Britten bij Le Cateau, waar ze opnieuw de aftocht moesten blazen voordat ze omsingeld zouden worden.

Duitse Landsturm-infanterie. De snelle en forse uitbreiding van de Duitse strijdkrachten was mogelijk dankzij de dienstplicht en een serie reserveformaties waar mannelijke burgers tot hun 45ste zelfs in vreedstijd verplicht deel van uitmaakten. Na de verplichte dienstdtijd werd een soldaat in een reservekorps geplaatst. Vervolgens kwam hij terecht in de Landwehr en ten slotte in de Landsturm. In tijden van nood konden al deze troepen ingezet worden.

Rechts, boven: *Het 'eenzame graf' van een Duitse dragonder bij fort Loucin bij Luik, 1914. De forten rond Luik moesten zich overgeven. Loucin, ten westen van de stad, was een van de laatste die dat deden. Generaal Gérard Leman, die de verdediging van de stad leidde, moest op 15 augustus gewond uit het fort worden weggevoerd.*

Rechts, onder: *Het stadsplein van Bergen (Mons) bij avond. In augustus 1914 verbleef hier het 4de Bataljon Royal Fusiliers voordat de Britse troepen hun eerste grote confrontatie van de oorlog uitvochten. Maarschalk sir John French zou het Kanaal Bergen-Condé beschermen, waarmee hij de linkerflank van het Vijfde Leger van generaal Charles Lanrezac beschermde. Op de ochtend van 23 augustus viel Alexander von Kluck aan. Hoewel de Britten de Duitsers zware verliezen toebrachten, zagen ze zich genooddaakt de volgende avond aftocht te blazen.*

Onder: *Een 'Renault taxi de la Marne' in het museum in Meaux, een auto met een 8 pk-motor. Tijdens de Slag aan de Marne werden er 600 van deze taxi's gevorderd om Franse troepen naar het front te brengen.*

Soldaat Edward Roe beschreef de situatie als volgt:

'Om 3 uur in de ochtend gaan we op pad. Moeilijk om vooruit te komen op wegen vol vluchtelingen.... De volgende ochtend pikken we ongeveer 50 man op van de Lancashire Fusiliers. Allemaal vertonen ze sporen van de gevechten van de dag ervoor en lijken ze er helemaal doorheen te zitten. Sommigen hebben wel wapens maar geen uitrusting, anderen slechts delen van hun uitrusting maar geen wapens. De Duitse cavalerie zit ons op de hielen en iedere beschikbare soldaat moet aan de bak... Het konvooi wordt gered als Franse of Belgische cavalerie de Duitsers ophoudt. De vijand heeft zijn artillerie in stelling gebracht en granaten komen gevaarlijk dicht bij ons neer. Maar door de uitgeputte paarden te helpen en met geschreeuw en geknal van de zweepen lukt het de wagens over de steile helling voor ons te krijgen en ons uit de gevaarlijke situatie te krijgen... Dode paarden, lege vleesblikjes, dozen melk, thee, jam en beschuit langs de weg markeren onze terugtocht.'

De Belgische tegenstand en de Britse interventie vertraagden de Duitse opmars. De frustratie liepen hoog op omdat voor de campagne in het westen slechts vijf weken waren uitgetrokken en de eerste Russische troepen Oost-Pruisen waren binnengevallen. In België werd een bittere strijd gestreden. In 1915 concludeerde het Britse Bryce Committee on Alleged German Outrages (comité dat de Duitse oorlogsmisdaden onderzocht) dat de Duitse troepen zich schuldig hadden gemaakt aan 'vooropgezette en georganiseerde bloedbaden', moord, plundering en brandstichting, en dat ze de 'regels en gebruiken van de oorlog regelmatig' aan hun laars gelapt hadden. Hoewel de 'verkrachting van België' keer op keer in het nieuws kwam – en soms opzettelijk overdreven werd – heeft ze wel degelijk plaatsgevonden. We zullen nooit de precieze omvang kunnen vaststellen, maar zeker is dat in sommige gevallen abusievelijk eigen vuur tussen Duitse eenheden gekwalificeerd werd als acties van francs tireurs (burgermilities); de reacties waren paranoïde en draconisch. Vooral de plaatsen Tamines en Dinant hadden er zwaar onder te lijden.

In Leuven kwam het Duitse Infanterie Regiment Nr. 84 onder vuur te

Original Aufnahme vom Kriegsschauplatz.
Das einsame Grab eines Garde Dragoners
auf dem Fort Loucin bei Lüttich; der Tapfere
fiel bei dem Versuch, die erste Fahne aufzupflanzen.

Kr. 75
Verlag von
GUSTAV LIERSCH & Co.
BERLIN S.W.

